

EIVERUM
KOMMUNE

Strategisk plan: Oppvekst i Elverum 2023 - 2027

Godkjent i kommunestyret xx.xx.xxxx

Innhold

Forord.....	4
1 Bakgrunn	6
1.1 Formål med planen	6
1.2 Forankring i overordnede mål og verdier	6
1.3 Utfordringsbildet.....	8
1.3.1 Kunnskapsgrunnlag	8
1.3.2 Demografi	8
1.3.3 Samfunnsutfordringer.....	8
1.3.4 Barnevernreform og oppvekstreform.....	9
1.3.5 Rammebetingelser	10
1.3.6 Nullvisjon om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge.....	11
1.3.7 Omsorgssvikt.....	11
1.3.8 Atferdsvansker	11
1.3.9 Rus og kriminalitet	12
1.3.10 Psykisk helse.....	12
1.3.11 Digitale arenaer – utfordringer og muligheter	12
1.3.12 Kvalitet i tjenestene	13
1.3.13 Tverrfaglig samarbeid og tilbud	15
1.4 En helhetlig forståelse av barn og unges oppvekst	17
1.4.1 Valg av perspektiv	17
1.4.2 Barn og unge i sentrum.....	17
1.4.3 Aktører i barn og unges liv	18
1.4.4 Oppvekstarenaer.....	18
2 Innsatsområder – mål og strategier.....	20
2.1 Innledning	20
2.2 Mål og strategier.....	20
2.3 Livsmestring og inkludering	22
2.4 Trygg oppvekst.....	23
2.5 Forebygging og tidlig innsats	24
2.6 Laget rundt barn og unge.....	25
2.7 Innovasjon og samskaping	26
2.8 Kvalitet og kompetanse	27
3 Gjennomføring og organisering	28
3.1 Generelt	28
3.2 Gjennomføring på innsatsområdene	29
4 Finansiering og evaluering	30
5 Forhold til statlige og/eller regionale planer/føringer.....	31

6	Kommunikasjon	32
7	Vedlegg	32

Forord

I Kommunal planstrategi for Elverum inngår revisjon og oppdatering av de strategiske planene. Med planstrategien som grunnlag ga kommunestyret kommunestyrekomité for utdanning i oppdrag å utarbeide strategisk plan: «Oppvekst i Elverum 2023- 2027». Mandat for dette arbeidet ble gitt i kommunestyresakene KS-111/22 og KS-116/22. Planarbeidet har skjedd med kommunestyret utdanningskomité som styringsgruppe.

Følgende mandat ble gitt i KS-sak 111/22: Mandat for kommunestyrekomiteen for utdanning – utarbeidelse av plan for kommunens arbeid for å forebygge omsorgssvikt og atferdsproblemer:

1. Prosessen for med å utarbeide «plan for kommunens arbeid med å forebygge omsorgssvikt og atferdsproblemer» iverksettes.
2. Kommunestyrekomité for utdanning gis mandat til å igangsette og være styringsgruppe for arbeidet.
3. Sektor for barnehage v/barnehagesjef Lena Haugseth har ansvaret for å være prosessleder og sekretariat for planprosessen. Sektor for barnehage står fritt til å anvende tilgjengelige ressurser som finnes innenfor sektoren samt ressurser i øvrige berørte sektorer og staber i kommunen for å gjennomføre planprosessen.
4. Det tilligger komiteen som styringsgruppe å vurdere effektiv og hensiktsmessig gjennomføring av planprosessen, inkludert hvordan representanter for aktuelle parter i gjennomføring av planen samt mottakere av tjenester som følge av planen skal medvirke.
5. Forslag til plan: «Plan for kommunens arbeid med å forebygge omsorgssvikt og atferdsproblemer» skal framlegges for kommunestyret for godkjenning innen 1. april 2023.

Følgende mandat bli gitt i sak 116/22: Mandat for kommunestyrekomite for utdanning – fornyelse av strategisk plan: Oppvekst i Elverum:

1. Prosessen for å utvikle Strategisk plan: «Oppvekst i Elverum - 2023 - 2027» iverksettes.
2. Kommunestyrekomité for utdanning gis mandat til å igangsette og være styringsgruppe for arbeidet med planprosessen.
3. Sektor for skole v/skolesjef og sektor for barnehage v/barnehagesjef har ansvaret for å være prosessledere og sekretariat for planprosessen. Sektorsjefene står fritt til å anvende tilgjengelige ressurser som finnes innenfor egne sektorer for å gjennomføre planprosessen, samt ha muligheten til å forespørre om bistand fra øvrige berørte sektorer og staber i kommunen ved behov i planprosessen.
4. Samfunnsutviklingsstaben i kommunen bidrar med koordinering, råd, og bistand i prosessen i henhold til intensjoner beskrevet i «Kommunal planstrategi i Elverum 2016 – 2019».
5. Det tilligger kommunestyrekomité for utdanning som styringsgruppe å vurdere effektiv og hensiktsmessig gjennomføring av planprosessen, inkludert hvordan representanter for aktuelle parter i gjennomføring av planen samt mottakere av tjenester som følge av planen skal medvirke.
6. Forslag til Strategisk plan: «Oppvekst i Elverum - 2023 - 2027» skal framlegges for kommunestyret for godkjenning innen 1. oktober 2023.

Jamfør mandatene tilligger det komiteen som styringsgruppe å vurdere effektiv og hensiktsmessig gjennomføring av planprosessen. Komiteen har funnet det hensiktsmessig å samordne planene i en felles plan.

Arbeidet har hatt en arbeidsgruppe bestående av medarbeidere fra kommunens sektor for skole og sektor for barnehage. Arbeidsgruppa har skaffet til veie bakgrunnsinformasjon i form av relevante føringer fra stortingsmeldinger, lover, forskrifter, forskningsmateriale mv.; statistikk og data forøvrig

som har hatt relevans for planutarbeidelsen; samt ført planen i pennen. Samfunnsutviklingsstaben har gitt bistand underveis i planarbeidet.

For å sikre referanser, innspill og medvirkning fra de målgrupper planen i særlig grad retter seg mot, har det vært arrangert møter hvor representanter fra ungdomsrådet har deltatt sammen med komiteens medlemmer, møter med kommunalt FAU i skole og barnehage, holdt åpen innspillskonferanse og samlet innspill fra innbyggere digitalt.

Den strategiske planen for oppvekst i Elverum kommune skal være et styringsdokument for lokalsamfunnets arbeid innenfor dette samfunnsområdet for perioden 2023 – 2027. Planen er forankret i kommuneplanens samfunnsdel, og danner grunnlag for årlige vurderinger, prioriteringer og målretting av arbeidet som tas inn i og beskrives i Handlings- og økonomiplanen med virksomhetsplan og årsbudsjett.

Høringsutkast på planen vært sendt til en rekke høringsinstanser med høringsperiode fra medio august til primo september 2023. Innspill er vurdert og søkt innarbeidet i planen der det er aktuelt og hensiktsmessig.

Planperioden er 2023 - 2027, men det er også viktig å ha med seg perspektiv som viser retning for årene mot 2040.

Elverum, 12. september 2023

Tor Kristian Godlien, komitéleder

Kommunestyrekomité for utdanning

1 Bakgrunn

1.1 Formål med planen

Det viktigste Elverumsamfunnet utvikler, er barn og unge. Barn og unge som tar vare på seg selv, hverandre, den eldre generasjon og jorda vår. De som vokser opp i dagens samfunn møter hurtige endringer og et samfunn som preges av større kompleksitet enn tidligere generasjoner. Det store kunnskapsgrunnlaget vi nå har om barn og unges oppvekst og behovet for bærekraftige løsninger, gjør at vi må tenke annerledes enn før om barn og unges oppvekst. Vi må ruste barn og unge til det omskiftelige og gjøre dem i stand til å tåle og takle livet i det samfunnet de skal være del av.

Elverum kommune har høye ambisjoner om barn og unges oppvekst. I kommuneplanens samfunnsdel slår kommunen fast at barn og unge skal prioriteres, og at tverrfaglig samarbeid og tilbud skal være kommunens arbeidsform. Videre skal forebygging være kommunens hovedstrategi i helsearbeidet, med folkehelseperspektivet lagt til grunn, herunder at ressursbruken primært kanaliseres inn mot forebyggende tiltak.

Elverum kommune er klar til å ta et neste steg gjennom å videreutvikle bidraget til barn og unges oppvekst, i takt med at samfunnet møter en kompleks og uforutsigbar framtid. Det trengs robuste borgere som kan møte en slik framtid.

Strategisk plan: Oppvekst i Elverum 2023-2027 skal sikre høyere og jevnere kvalitet i et helsefremmende oppvekstmiljø, og sikre at vi når ambisjonen om tverrfaglig samarbeid og tilbud.

Siden 2019 er det iverksatt og identifisert viktige kommunale satsinger som krever at virksomheter og profesjoner må jobbe i felleskap med hverandre og andre aktører på barn og unges arenaer, for en god og inkluderende oppvekst. Dette skal videreutvikles og være kommunens bidrag på veien mot å nå hovedmålet i kommuneplan samfunnsdel: «Elverum skal være et godt og sunt sted å leve, med aktive, glade og friske innbyggere.»

1.2 Forankring i overordnede mål og verdier

Gjennom forskning og offentlige utredninger får vi mer kunnskap om hvordan vi kan forstå og forholde oss til global utvikling, utfordringer og muligheter i lokal kontekst. Samtidig er det de siste årene på nasjonalt nivå vedtatt endringer som har stor betydning for oppvekstsektoren og samarbeidspartnere til kommuner.

Endringer i lov og forskrift, utarbeidelse av nye nasjonale veiledere og faglige råd, offentlige utredninger, stortingsmeldinger og strategier øker forventningene til kommunen. I arbeidet med strategisk plan Oppvekst i Elverum er dette sett i lys av føringer i kommuneplanens samfunnsdel.

Hovedmålet i [kommuneplanens samfunnsdel](#) er at «Elverum skal være et godt sted å leve, med aktive, glade og friske innbyggere.» Videre slår planen fast at:

- Kommunen skal prioritere barn og unge.
- Gi enkeltmennesker muligheten til å mestre eget liv.
- Befolkning skal ha overskudd til å møte hverdagens krav.
- Kommunens arbeidsform skal være preget av tverrfaglig samarbeid og tilbud.

I [Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging](#) uttrykker regjeringen en forventning om at bærekraftmålene legges til grunn for samfunns- og arealplanleggingen. FNs bærekraftsmål

består av 17 mål som betegnes som verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikheter og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine. Bærekraftmålene reflekterer de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling: klima og miljø, økonomi og sosiale forhold.

For oppveksttjenestene i Elverum kommune er noen mål mer relevante enn andre, derav disse:

- **Mål 1:** Utrydde fattigdom
- **Mål 3:** Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle.
- **Mål 4:** Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle.
- **Mål 5:** Fremme likestilling mellom kjønnene og sikre like muligheter for utfoldelse og utvikling.
- **Mål 10:** Mindre ulikhet ved å redusere sosial og økonomisk ulikhet i Elverumsamfunnet.
- **Mål 17:** Samarbeid for å nå målene gjennom å styrke virkemidlene som trengs for å gjennomføre arbeidet, og fornye partnerskap og samarbeid for bærekraftig utvikling.

Innsatsområdene med mål og strategier i denne planen tar også utgangspunkt i kommunens [styringsplattform](#) og [arbeidsgiverstrategi](#). Kommunen har flere strategiske planer til rullering som har mål og strategier som påvirker barn og unges oppvekst i Elverum. Disse må ses i sammenheng og er gjensidig avhengig av hverandre. Tyngdepunktet i denne planen er fellesarenaene til barn og unge og utviklingen av tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid.

1.3 Utfordringsbildet

1.3.1 Kunnskapsgrunnlag

Et viktig grunnlag for planarbeid er et godt kunnskapsgrunnlag. Det gir en felles forståelse av nåsituasjonen, framtidige behov og hvilke muligheter som finnes for endring og forbedring. Planens kunnskapsgrunnlag bygger på nasjonale- og internasjonale data og forskning, samt lokal kunnskap og erfaringer. Lokal kunnskap og erfaringer er samlet inn fra barn og unge, medarbeidere, politikere samt foresatte, frivillige og andre lokale aktører som har medvirket.

1.3.2 Demografi

Den demografiske utviklingen i årene som kommer er en kjent utfordring for kommunen, som det er for de aller fleste kommuner. Framskrivningene for Elverum kommune viser en nedgang i befolkningstallet i alderen 0-17 år i hele planperioden og frem mot 2030. Det forventes at innvandring vil fortsette å være den sterkeste driveren til befolkningsvekst. Det er derfor avgjørende både for de unge selv og samfunnet at vi anerkjenner mangfold og krysskulturell tilhørighet som en styrke. I dag er 16 % av befolkningen i Elverum i alderen 0-17 år innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

Figur: Befolkningsframskrivning aldersgruppe 0-17 år i Elverum – scenarier fram mot 2050.

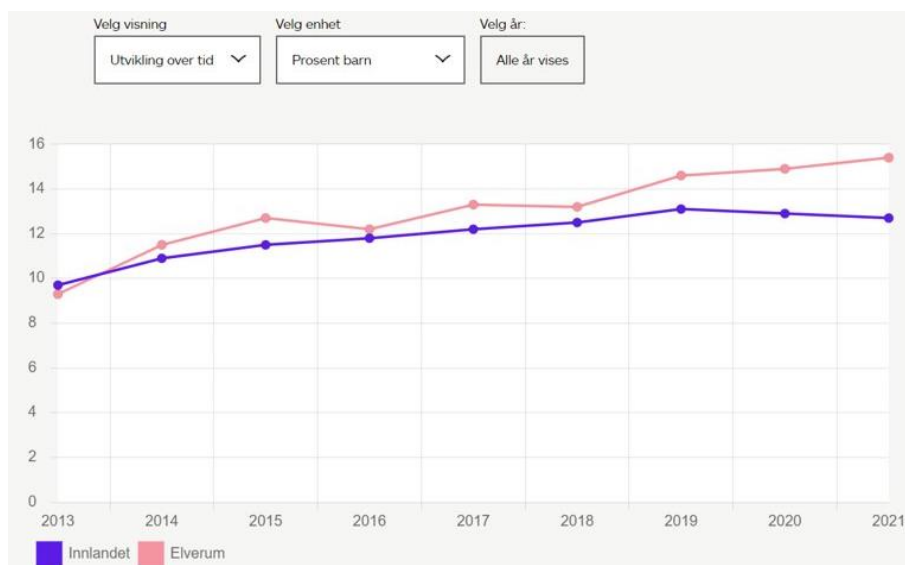
1.3.3 Samfunnsutfordringer

Ungt utenforskap er en av de store samfunnsutfordringene. Dette er ikke bærekraftig for kommunen eller samfunnet. For mange av disse starter utenforskapet allerede i barnehage og skole. De tydeligste risikofaktorene tidlig i livet er lav sosioøkonomisk status og familiebakgrunn, avbrutt skolegang, dårlig psykisk helse og psykososiale problemer. I tillegg viser forskning at unge som har mottatt tiltak fra barnevernet i oppveksten, i mindre grad deltar i skole- og arbeidsliv ni år etter endt grunnskole. Innvandrerstatus som en bred klassifisering er også en risikofaktor, men her er det store variasjoner knyttet til alder for ankomst til landet, opprinnelsesland, og spesielt foreldres utdanningsnivå. Risikofaktorene henger sammen, og kan forsterke hverandre.

I Elverum er en lavere andel barn og unge (57%) med i en fritidsorganisasjon enn i landet for øvrig (60%). Andelen har vært synkende over flere år.

Andel barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt er større i Elverum enn i landet for øvrig. Andel barn i familier som mottar sosialhjelp er også betydelig høyere enn landet for øvrig. (8% i Elverum, mot 5,7 % i landet).

I 2013 lå andelen under snittet for Innlandet. Fra 2014 var andelen barn som vokser opp i familier i vedvarende lavinntekt i Elverum større enn i Innlandet.

Mens andelen snudde i Innlandet i 2019, har den fortsatt å øke i Elverum.

Figur: Andel av barnepopulasjonen (%) som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt – Elverum og Innlandet.

«Blant barnefamilieene er det visse kjennetegn som gir økt risiko for lavinntekt. Foreldrenes yrkestilknytning er svært viktig for inntekten, og barnefamilier uten yrkestilknytning er de barnefamilieene som er mest sårbare for vedvarende lavinntekt. Enslige forsørgere har også høy risiko for lavinntekt. Barnefamilier hvor foreldrene har lav utdanning er også utsatt for lavinntekt, og lav utdanning henger sammen med yrkestilknytning og lønnsnivå. Barn med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i lavinntektsstatistikken, og barn med innvandrerbakgrunn utgjør vel 6 av 10 barn i lavinntektsgruppen.» Bufdir: <https://www.bufdir.no/aktuelt/nye-tall-om-barnefattigdom/> .

Familier med lav inntekt kan søke om redusert foreldrebetaling til barnehage og SFO. Dette gir oss en oversikt over innbyggere som kan være aktuelle for tiltak rettet mot foreldre for å komme ut av vedvarende lavinntekt. I revisjonsrapporten "Forvaltningsrevisjonsrapport - Tiltak for å forhindre barnefattigdom" anbefales Elverum kommune bl.a. å fortsette arbeidet med å samordne tjenestene, forbedre tverrfaglig samarbeid og å utvikle samarbeidet med frivilligheten videre.

Et godt tilbud til barn, unge og foreldre i kommunen forutsetter medvirkning og involvering. Når vi involverer flere, får vi tilgang på et mangfold av perspektiv og erfaringer der vi sikrer at innbyggerne får brukt sine iboende ressurser. Gjennom dialog med representanter fra det flerkulturelle miljøet i Elverum, vet vi at mange er usikre på hvordan det kommunale systemet er bygget opp og fungerer. Samtidig ønsker mange å delta på ulike arenaer, men savner en naturlig inngangsport. Videre er det mange som ønsker å bruke sin stemme, men opplever at den ikke er etterspurt.

1.3.4 Barnevernreform og oppvekstreform

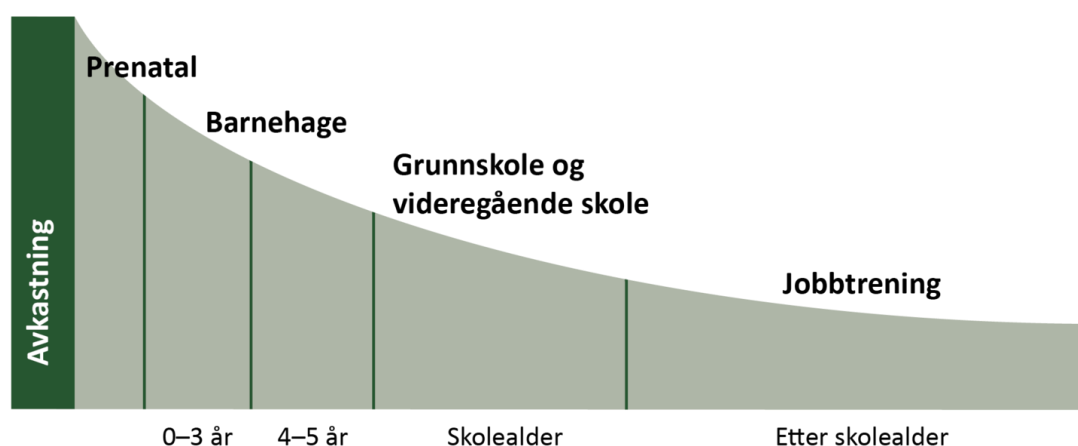
Barnevernreformen trådte i kraft 1.1.2022. Målene i reformen blir kun oppnådd gjennom endringer i hele oppvekstsektoren. Derfor blir barnevernsreformen i tillegg omtalt som en oppvekstreform. Målene med reformen er:

- Kommunene skal styrke arbeidet med tidlig innsats og forebygging.

- Hjelpen skal bli bedre tilpasset barn og familiers behov.
- Rettsikkerheten til barn og familier skal bli godt ivaretatt.
- Ressursbruken og oppgaveløsningen i barnevernet skal bli mer effektiv.

I flere saker hvor det er grunnlag for bekymring knyttet til barn og unges omsorgssituasjon, vil det ikke være grunnlag for barnevernstjenesten til å fatte vedtak om tiltak etter barnevernloven. Det kan fortsatt være behov for hjelpetiltak fra andre tjenester i kommunen. Som et ledd i barnevernreformen, er det gjort endringer i lov- og forskrift som pålegger kommunen større kompetanse i å identifisere og følge opp utsatte barn og unge.

Etter endring i barnevernloven er kommunen pålagt å vedta en plan som beskriver overordnede mål og strategier for det helhetlige tjenestetilbudet, hvordan ansvaret skal fordeles mellom etatene, hvordan oppgaveløsningen skal organiseres og hvordan ulike etater skal samarbeide. Lovendringene kommer som følge av kunnskap om sammenhengen mellom forebyggende og tidlig innsats og økonomisk avkastning av tiltakene. Her illustrert ved Heckman-kurven:

Kilde: Heckman (6). Se mer på heckmanequation.org

Figur: Hecman-kurven (utviklet av den amerikanske økonom og nobelprismottaker James Hecman) som basert på forskning viser hvordan en får den beste avkastning på investering i menneskers utvikling. Investering i tidlig barndom, endog før fødsel gir best avkastning.

1.3.5 Rammebetingelser

Elverum kommune har en meget stram driftsøkonomi, og har i begrenset grad hatt rom til å prioritere oppgaver som ikke er lovpålagt. Der det finnes bemanningskrav i skole og barnehage ligger Elverum på kravet eller tett opptil. Eksempler på krav er barnehagelovens §26 (antall barn per ansatte) og forskrift til opplæringslova §14A-1 (antall elever per lærer i ordinær undervisning).

Gjennom kostnadsreducerende tiltak gjennom flere år er deler av lavterskel forebyggende tilbud til barn, unge og deres familier lagt ned og ressurser er overført til lovpålagte oppgaver senere i barnets alder og for øvrig i særlig grad til økende oppgaver innenfor helse- og omsorgstjenestene. Dette er ikke særegent for Elverum, og er noe av bakgrunnen for økt krav til å definere kommunens helhetlige tjenestetilbud for å forebygge omsorgssvikt og adferdsproblemer.

Elverumsamfunnets evne til nytenking og innovasjon er viktige rammebetingelser for å nå målene i planen. Å levere gode tjenester til innbyggerne er også et spørsmål om å finne nye løsninger på samfunnsutfordringer i samarbeid med innbyggerne, næringsliv, forskningsmiljøer og sivilsamfunnet, (Meld. St. 30 (2019-2020)). Det fordrer en kultur for å tenke nytt, produsere idéer, prioritere idéer, se etter muligheter for samhandling og drive utprøving. (*Arbeidsgiverstrategi for Elverum kommune, 2016*).

1.3.6 Nullvisjon om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge

Med utgangspunkt i sitt krisesentersamarbeid har kommunene Hamar, Elverum, Engerdal, Løten, Ringsaker, Stange, Trysil, Våler og Åmot blitt enige om å utarbeide en interkommunal handlingsplan mot vold i nære relasjoner. Handlingsplanen er utarbeidet etter nasjonal veileder og må ses i sammenheng med kommunens strategiske planer. Planen foreslår tiltak innenfor følgende områder:

- Forebygging
- Tidlig avdekking og identifisering
- Barn og unge
- Hjelp til utøvere
- Ivaretagelse av særlig risikoutsatte voksne
- Æresrelatert vold
- Tverrfaglig ivaretagelse av alle som oppsøker Krisesenteret for hjelp og beskyttelse

I statistikk på landsbasis kommer det frem at 6 % av ungdom i alderen 12-16 år har opplevd noen form for seksuelle overgrep fra voksne minst en gang. 4 % oppgir at de har opplevd seksuelle overgrep flere ganger. 15 % av norske menn og kvinner oppgir å ha vært utsatt for en eller annen form for overgrep før fylte 18 år. Jenter er langt oftere utsatt for overgrep enn gutter.

(<https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/vold-mot-barn/seksuelle-overgrep> 18.8.23)

1.3.7 Omsorgssvikt

Omsorgssvikt er når barnet ikke får dekket fysiske, psykiske eller følelsesmessige behov, og barnet ikke får den omsorgen og beskyttelsen det trenger hjemme. Årsakene til omsorgssvikt kan deles inn i tre kategorier. Den første er foreldrenes egne utfordringer som for eksempel psykiske problemer, alkohol- eller rusmisbruk eller kriminalitet, at foreldrene har en så omfattende konflikt seg imellom at omsorgssituasjonen blir skadelidende eller at forelderen har blitt utsatt for fysisk vold.

Den andre årsaken til omsorgssvikt skyldes at foreldre ikke mestrer helt grunnleggende omsorg. Eksempler på dette er å ikke gi barnet godt stell, nok mat og nok klær og på denne måten setter barnet i en situasjon preget av vanskjøtsel. Å utsette barnet for psykisk mishandling, å forгриpe seg seksuelt på eget barn, eller la andre voksne forгриpe seg seksuelt på barnet er også eksempler på at foreldre ikke mestrer grunnleggende omsorg.

Den tredje årsaken til omsorgssvikt er foreldre som kunne ha mestret et barn med vanlige omsorgsbehov, men ikke mestrer et barn med særskilte behov. Dette kan for eksempel være barn som har nedsatt funksjonsevne, barn med psykisk eller somatisk sykdom eller at barnet utvikler eget rusmisbruk eller andre problemer som gjør det vanskelig eller for krevende for foreldrene å ta godt nok vare på dem.

1.3.8 Atferdsvansker

Atferd er et uttrykk for underliggende utfordringer barn og unge opplever. Med atferdsvanske forstår vi negativ atferd som kan være både innadvendt og utagerende. Eksempler på innadrettet

atferdsvanske er selvskadning, unnvikelse, tilbaketrekking og fravær fra sosiale fellesskap, spiseforstyrrelser og rusmisbruk. Barn og unge som har slike atferdsvansker kan være vanskelig å fange opp og komme i posisjon for å hjelpe.

Eksempler på utagerende atferd er språkbruk, kroppslig uro, sterke følelsuttrykk, hærverk, konflikt, vold og trusler. Utfordringen med barn og unge som har slik atferd er at vi ofte tar tak i selve atferdsuttrykket i stedet for årsaken til atferden.

1.3.9 Rus og kriminalitet

Forutsetningene for arbeidet med å samordne rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak for barn og unge har ikke vært til stede. Det har medført at arbeidet ikke har fungert etter hensikten. Det er derfor behov for å revitalisere arbeidet med SLT-modellen. Gjennom å koordinere informasjon, kunnskap og ressurser mellom kommunale aktører og politi, samt næringsliv og frivillige organisasjoner, skal modellen fremme gode og trygge oppvekstvilkår.

Tall fra Ungdata viser at andel ungsomskoleelever i Elverum som har brukt cannabis siste år har vært stabil på 2% frem til siste måling i 2021, hvor andelen har doblet seg. Dette er likt med nasjonale tall. Andelen som drikker alkohol minst en gang i måneden er 6%. Dette er også likt med nasjonale tall. Det som skiller seg ut er at 8% av elevene i Elverum oppgir at de får tillatelse av foreldre til å drikke alkohol, mot 5% nasjonalt.

Tabell 4. Prosentandel* som har brukt sentralstimulerende stoffer noen gang, etter kjønn og alder, 2013-22.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Brukt kokain noen gang	4,2	5,0	4,2	3,8	5,1	5,1	5,2	4,6	5,8	7,3
Menn	5,6	6,8	6,0	5,2	6,7	7,2	6,8	6,2	8,0	9,7
Kvinner	2,7	3,1	2,3	2,3	3,4	2,8	3,5	2,9	3,5	4,8
16-24 år	4,6	4,2	3,9	2,8	2,8	5,1	5,1	4,8	4,5	6,4

Figur: FHI: Narkotikabruk i Norge, 09.02.23. Tabellen viser bruk av kokain blant alle respondenter og aldersgruppen 16-24 år.

1.3.10 Psykisk helse

Regjeringen la i juni 2023 frem en ny opptrappingsplan for psykisk helse med tre innsatsområder:

- Helsefremmende og forebyggende psykisk helsearbeid.
- Gode tjenester der folk bor.
- Tilbudet til personer med langvarige og sammensatte behov.

“Grunnlaget for god psykisk helse og livskvalitet legges gjennom hele livet og på mange arenaer: i familien, i barnehager, skoler og utdanningsinstitusjoner, i arbeidslivet, i lokalmiljøet, blant venner og gjennom deltakelse i fritids- og kulturaktiviteter. Innsatsen må derfor rettes mot disse arenaene, der mulighetene for å drive effektiv forebygging og psykisk helsefremming er store.”

Stortingsmelding 23 (2022-2023) Opptrappingsplan for psykisk helse, s. 19.

Forskning viser at psykiske lidelser er sosialt skjevfordelt.⁴ Psykiske lidelser er 3–4 ganger mer utbredt hos barn av foreldre med lav inntekt. (Kinge m.fl., 2021 og Evensen m.fl., 2021.)

1.3.11 Digitale arenaer – utfordringer og muligheter

Barn og unge forholder seg til og er aktive på mange digitale plattformer. «Relasjoner og aktiviteter følger elevene uavhengig av om de er på skolen eller ikke, og hendelser som oppstår utenfor skolen kan påvirke elevenes opplevelse av skolemiljøet. Dette kan særlig gjelde uønskede opplevelser på nett.» Udir.no artikkel Elevenes digitale liv, 12.11.2021.

Eksempler på uønskede hendelser er flere: trusler, trakassering og hatefulle ytringer, deling av bilder og video, utestenging og ekskludering, utpressing, overgrep, svindel og id-tyveri. Sosiale medier kan bidra til å flette sammen ulike arenaer, men kan samtidig være en del av barn og unges private sfære, særlig for skole og hjelpeapparat. Det kan derfor være vanskelig for foreldre og andre voksne rundt barn og unge å oppdage og komme i posisjon for å hjelpe når disse hendelsene oppstår.

Den digitale arenaen har over de siste årene hatt en eksponentielt mer framtreddende rolle i barn og unges liv. Tildelingen av digital enhet til hver elev i skole har vært en faktor, sammen med at flere barn og unge har mobiltelefon i stadig yngre alder. GrunDig-rapporten fra Universitetet i Stavanger forteller at integrering av digitale verktøy, ressurser eller læremidler kan ha potensiale for elevers læring, og utvikling av forskjellige kompetanser, i ulike fag og på ulike trinn. Samtidig er det utfordringer knytta til denne integreringa og sterke, positive resultater er ikke en selvfølge. (*Digitalisering i grunnopplæring; kunnskap, trender og framtidig kunnskapsbehov, Kunnskapssenteret 2022*)

Helsedirektoratets faglige råd om bl.a. skjermtid fysisk aktivitet sier at barn og unge mellom 6 og 17 år bør begrense tiden i ro, og særlig passiv skjermtid, for å sikre balanse mellom aktivitet og tid i ro. Videre sier de at begrensning av skjermtid ikke bør gå ut over pedagogisk bruk av digitale læremidler til skolearbeid.

1.3.12 Kvalitet i tjenestene

Reglene for helse og miljø i skoler, barnehager og SFO er også skjerpet, og nye regler trådte i kraft i 2023. Dette er elevens "arbeidsmiljølov". Den inneholder krav til det fysiske og sosiale miljøet i barnehager og skoler.

Det er massiv forskning som framhever betydningen av lærerens kvalitet som faktor for elevens læring, blant annet i John Hatties store metastudie publisert som *Synlig læring (2009)*. Lærere skal blant annet ha fagkompetanse, relasjonskompetanse, være gode gruppe-/klasseledere og tydelige voksenpersoner, kommunisere godt med barn/elever, foresatte, kollegaer og være gode motivatorer. Sammen med andre ansatte i barnehage, skole og SFO må de ha en god grunnkompetanse og utvikle denne i samspill med ledelse, kollegaer og støttesystemet. Dette stiller krav til at barnehagene og skolene har gode ledere, og at det legges til rette for kompetanseheving, refleksjon og utvikling.

Internasjonal forskning om høykvalitetsbarnehager ser på sammenhengen mellom barns utvikling og kvalitet i barnehage. Barnehager av høy kvalitet virker helsefremmende og kan utjevne sosiale forskjeller. Tre viktige innsatsområder for kvalitetsarbeidet trekkes frem i det forskningen omtaler som høykvalitetsbarnehager (Center on the Developing Child, Harvard University, 2017):

- Støtte til positive relasjoner mellom voksne og barn.
- Styrke barnets utvikling av evne til planlegging, organisering, arbeidshukommelse, igangsetting, fleksibilitet, selvregulering og selvmonitorering.
- Fjerne eller redusere årsaker til negativt stress.

Gjennom forskning om betydning av anerkjennelse oppsummerer Arne Jordet betingelser som må være til stede for barn og unges utvikling og læring (Arne N. Jordet 2023).

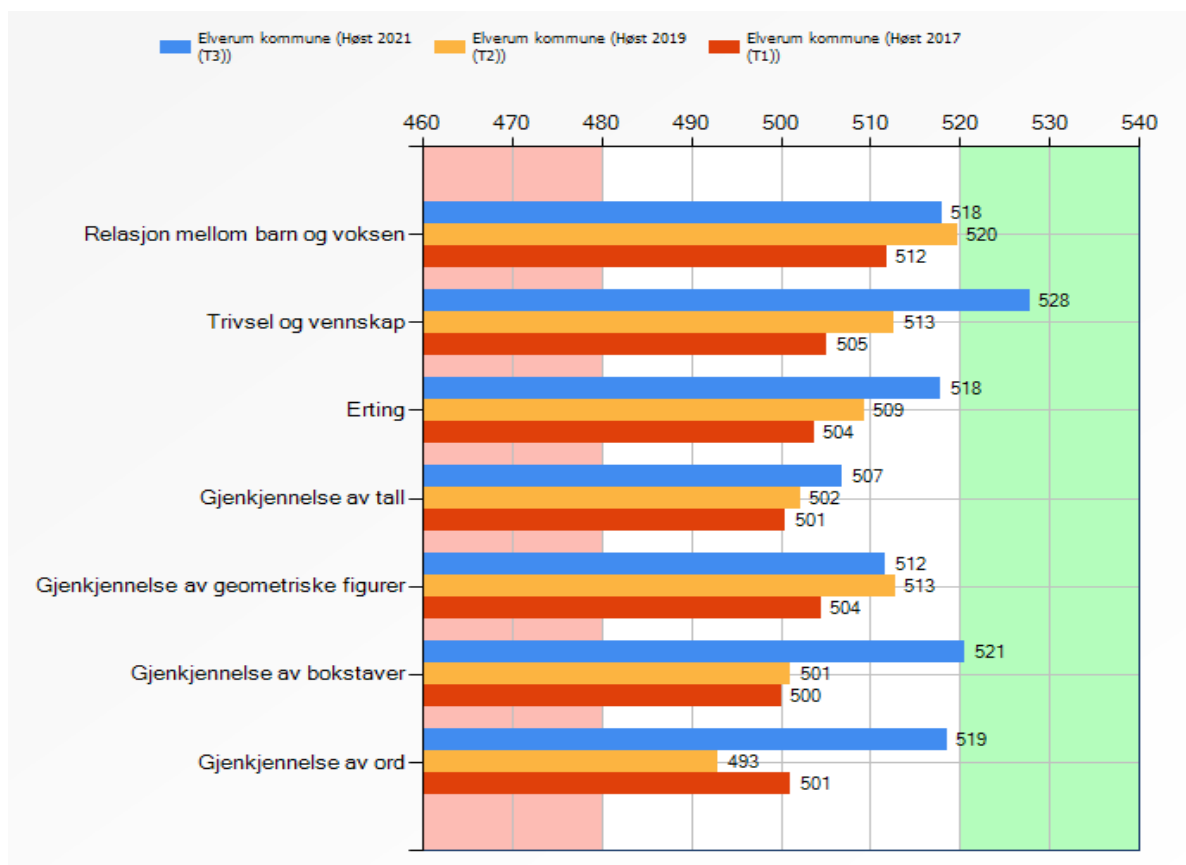
- *Barn og unge blir møtt med omsorg, empati, emosjonell støtte og rammer slik at de kjenner seg ivaretatt og trygge*
- *Barn og unge blir møtt som likeverdige individer som erfarer at de blir respektert, sett og hørt*

- Etabler et miljø hvor barn og unge bryr seg om og tar vare på hverandre
- Gi barn og unge oppgaver slik at de kan bruke sine iboende ressurser
- Gi barn og unge frihet til å ta egne valg og støtt dem i oppgaveløsning
- Gi barn og unge oppgaver og utfordringer som de tror de vil mestre
- Gi barn og unge oppgaver som er relevante, interessante og utfordrende for dem

Barnehagene har gjennom flere år jobbet med kompetansehevende tiltak gjennom deltakelse i prosjektet Kultur for Læring i under ledelse av SePu ved Høgskolen i Innlandet. I arbeidet var barn, foreldre, pedagoger og alle ansatte respondenter ved tre ulike måletidspunkt.

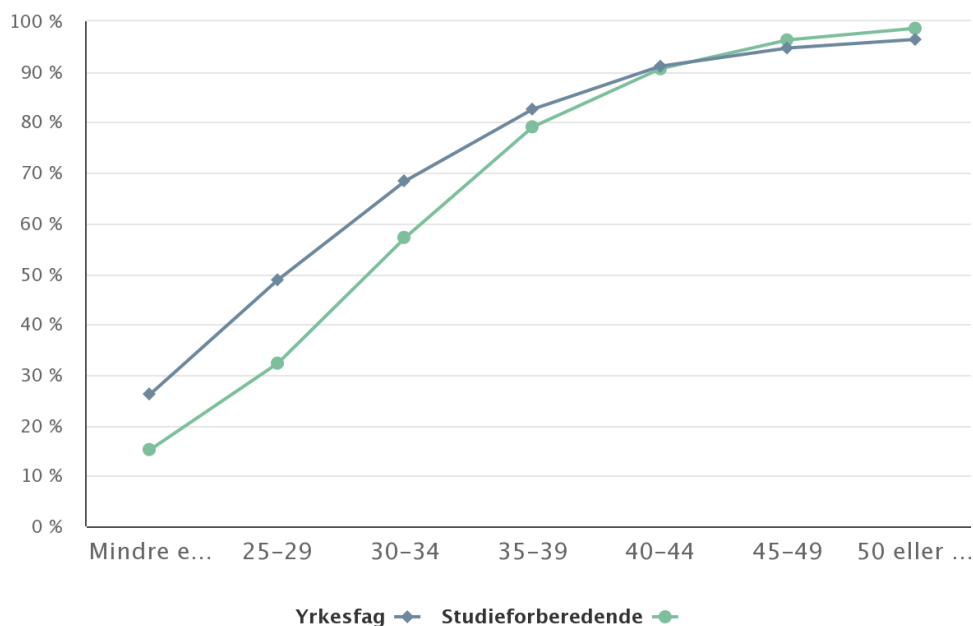
Koronapandemien 2020-2022 gjorde gjennomføringen av tiltakene svært krevende og resultatene mellom de enkelte barnehagene varierer.

Samlet sett var utviklingen positiv – se figur under for svar fra barna. Evaluering og behov for videre kvalitetsutvikling i barnehage viser at det er særlig behov for å jobbe med relasjon mellom voksne og barn, inkludering og kvaliteten i læringsmiljøet samt tilrettelegging og tilpassing til barns behov og modenhetsnivå.

Figur: Resultat fra prosjektet «Kultur for læring» i barnehagene i Elverum i perioden 2017 – 2021. Figur viser svar fra barna i barnehagene på 7 temaer på en vurderingsskala hvor 500 er gjennomsnitt score for alle som har deltatt. Standardavviket er 100.

Det er en sterk sammenheng mellom læringsresultater i grunnskolen, eksempelvis målt gjennom nasjonale prøver eller elevenes grunnskolepoeng, og gjennomføring av videregående opplæring. Figuren under viser gjennomføringsgrad for avgangskullet fra 2013, målt i 2020.

Figur: Gjennomføringsgrad i videregående opplæring 7 år etter avgangsåret fra grunnskole. Kilde SSB, Perlic B. m/fl. Grunnskoleresultaters betydning for gjennomføring av videregående opplæring, 2020 gjengitt hos Udir ([www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningsspeilet/utdanningspeilet-2020/del-1/gjennomforing/](http://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningsspeilet/utdanningsspeilet-2020/del-1/gjennomforing/))

(Perlic B. m/fl. *Grunnskoleresultaters betydning for gjennomføring av videregående opplæring* SSB 2020).

Nasjonale prøver for 5. trinn fra skoleåret 2022/23 viser at gjennomsnittet for Elverum kommune er på nasjonalt snitt med noe høyere andel elever på svakeste mestringsnivå i engelsk og regning. Grunnskolepoengene for avgangselever etter 10. trinn har fra skoleårene 2019-20 og fra til 2021/22 ligget på eller over det nasjonale snittet, og over Innlandet for øvrig. (Disse årene er grunnskolepoeng kun basert på standpunkt på grunn av avlyste eksamener.)

Alle elever har rett på tilpasset opplæring innenfor det ordinære opplæringstilbudet. Elever som ikke har eller ikke kan få tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringa, har rett til spesialundervisning. Det er ønskelig at spesialundervisning settes raskt inn ved behov, og at flere elever skal få tilfredsstillende utbytte av ordinær opplæring etter å ha mottatt spesialundervisning en periode. I tillegg gir opplæringslova krav om at skolen sørger for intensiv opplæring om elever blir hengende etter i lesing, skriving eller regning.

I Elverum er det en økende andel elever som mottar spesialundervisning gjennom skoleløpet. Skoleåret 2022/23 var andelen elever som mottar spesialundervisning 5,7% på 1.-4. trinn, 8,1% på 5.-7. trinn og 8,2% på 8.-10. trinn. 66% av elevene som mottar spesialundervisning er gutter. (Nasjonale tall viser også økende andel elever som mottar spesialundervisning gjennom skoleløpet og tilsvarende kjønnsfordeling.) (<https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/>).

1.3.13 Tverrfaglig samarbeid og tilbud

Elverum kommune har i perioden januar 2020 – juni 2023 sammen med 11 andre kommuner deltatt i en pilot innenfor 0-24 samarbeidet, et samarbeid etablert på nasjonalt nivå mellom flere departement. Oxford Research har gjennomført følgeforskning som viste at utviklingen med å bryte ned «siloeene» i arbeidet med tiltak og tjenester til barn og unge fortsatt har en lang vei å gå. I

Elverum etablerte vi på bakgrunn av dette et eget forum for ledere og utviklingsressurser i tjenester til barn, unge og deres familier. Utfordringer i vårt tverrsektorielle samarbeid ble identifisert og så formulert til gjennombruddsmål for utviklingsarbeidet videre. Disse har vært viktig i planarbeidet:

- Vi kjenner hverandres tjenester og tilbud
- Vi kjenner til hverandres kompetanse
- Vi agerer raskt på bekymring
- Vi har styrket forebyggende tiltak
- Vi avklarer forventninger til hverandre og avklarer rolle og ansvar i arbeidet
- Vi har endret vår forståelse av taushetsplikten og innhenter samtykke
- Vi sikrer brukermedvirkning – de eier sin egen historie
- Barnekoordinator er på plass og fungerer etter intensjonen
- Vi har et fungerende system for individuell plan
- Tjenestene er nærmere der barn og unge er
- Tjenestene må nå familier utenfor deres egen arbeidstid
- Vi har etablert tverrfaglige arenaer
- Vi har et planverk som forplikter tverrfaglig samarbeid
- Vi tør å satse på noe som gir gevinst på lengre sikt

Barn og unge kan av ulike grunner ha behov for hjelp, støtte og oppfølging i lengere eller kortere perioder. Dette kan være utfordringer i barnehage/skolemiljø, rus, fysisk og psykisk helse. Barnet kan være i en vanskelig livssituasjon i familien. Familien kan ha utfordringer knyttet til fattigdom, vanskelig bosituasjon, helseproblemer, rus, vold eller omsorgssvikt. Noen har erfaringer med krig og har vært på flukt.

I Elverum er vi godt i gang med å bygge opp et tverrfaglig samarbeid mellom barnehage, skole, helsestasjonen, skolehelsetjenesten, barnevernstjenesten, psykisk helsetjenester og pedagogisk-psykologisk tjeneste. Hvilke tjenester de ulike barn og unge har behov for vil variere, og det må gjøres en kartlegging over hvilke tjenester det er behov for ved ulike saker. For å imøtekomme dette behovet har Elverum kommune tatt i bruk det digitale verktøyet «stafettlogg». Dette skal hjelpe oss å kommunisere bedre, raskere og sikrere til det beste for barnet.

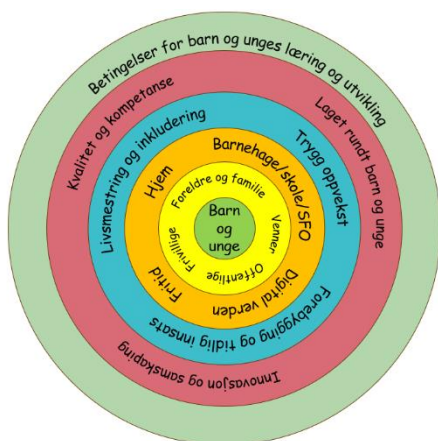
For å kunne gi rett innsats til rett tid, er vi avhengig av å kunne identifisere behov, komme i posisjon for å gi innsats og mobiliserer ressurser og kompetanse. Barn og unge er særlig sårbare for brudd og opphold i oppfølgingen de får. Det er derfor avgjørende for deres utvikling at vi klarer å gi sammenhengende oppfølging til utsatte barn og unge, deres familie og nettverk.

1.4 En helhetlig forståelse av barn og unges oppvekst

1.4.1 Valg av perspektiv

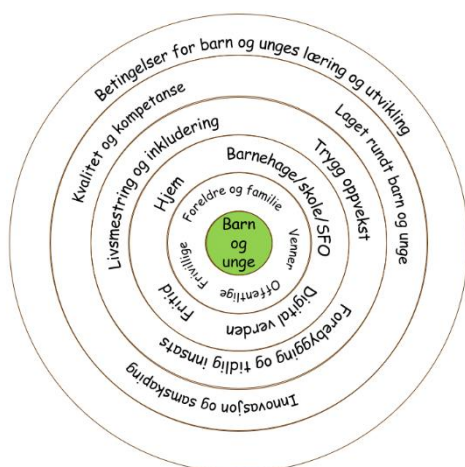
Et viktig grunnlag for planarbeid er **valg av perspektiv**. Barn og unges oppvekst kan forstås som et system som består av flere deler som hører sammen, og som må virke i samspill for å oppnå de effektene vi ønsker for barn, unge og samfunnet over tid.

På engelsk brukes ofte uttrykket: «It takes a village to raise a child.» Oppvekst foregår hele døgnet og på ulike arenaer. For at den skal bli best mulig, må de som støtter barn og unge i sin utvikling kjenne til hverandre, samarbeide og samhandle om felles mål; være en del av laget rundt barn og unge. Planen prioriterer utvikling av arenaer og aktører i barn og unges oppvekst.

Strategisk plan Oppvekst i Elverum 2023-2027 skal bidra til å aktivere og mobilisere de faktorene i Elverum som bidrar positivt til barn og unges utvikling på de arenaene de lever livene sine.

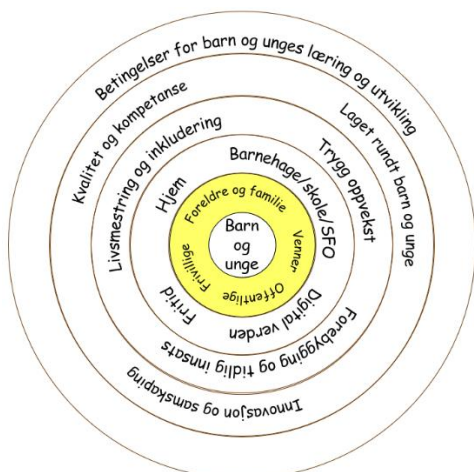
1.4.2 Barn og unge i sentrum

Barn og unge er i sentrum for oppvekst i Elverum. De har behov for å erfare omsorg, empati, varme og emosjonell støtte på alle arenaer der de deltar. Med andre ord skal barn og unge kjenne seg ivaretatt og anerkjent.

Barn og unge skal bli respektert som likeverdige medmennesker og innbyggere, og i henhold til FNs barnekonvensjon artikkel 12 skal barn og unges stemme høres i saker som angår dem.

1.4.3 Aktører i barn og unges liv

Barn og unges støttestillas formes av alle voksne og andre barn og unge i nettverket. Voksnes rolle er å støtte barnet på en sånn måte at det unge mennesket selv oppdager og finner fram til egne ressurser og får et solid grunnlag for å kunne ta ansvar for livet sitt selv.

I barnets første leveår er foreldrene og den nærmeste familien helt avgjørende for barnets oppvekst. Barnet lever i nært samspill med de aller nærmeste, og de grunnleggende behovene for beskyttelse, kjærlighet og omsorg avgjøres av disse nære omsorgspersonene.

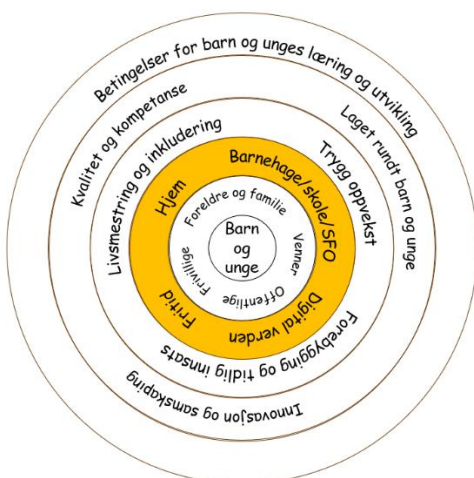
Vener er jevnaldrende som barn og unge selv velger å ha en ekstra sterk relasjon til. Arenaene for å finne venner er

ofte organiserte som barnehage/skole og fritidsaktiviteter, men vennskapene lever etter hvert også i barn og unges private sfære og sammen med familie. Vener er en viktig ressurs og har betydning for bl.a. følelse av lykke og for støtte i konflikter. <https://ung.forskning.no/helse/derfor-er-venner-sa-viktig/1804202>

Oppgaven for alle voksne aktører i laget rundt barn og unge er å bidra til at barn og unge forstår sin egen verdi og har tro på egne evner til å mestre og prestere. For at hovedmålet med denne planen skal nås, trengs gode *vekstbetingelser*. Det innebærer at barn og unge møtes med kjærlighet og anerkjennelse, opplever mestring og livsglede i et trygt oppvekstmiljø. Barn og unge skal rustes til å bli solide aktører i egne liv, og oppfordres til å være delaktige samfunnsborgere. Da må oppvekstmiljøet preges av mangfold, et rikt kultur- og fritidstilbud og gode vilkår for lek og aktivitetsbasert læring.

1.4.4 Oppvekstarenaer

Barn og unge lever, opplever og utvikles på ulike arenaer som i ulik grad overlapper og er i kontakt med hverandre. 24-timersbarnet veksler mellom private og offentlige og tilrettelagte og egenstyrte arenaer. I modellen er det definert fire arenaer hvor barn og unge lever livet sitt. Hvilke arenaer barn og unge lever på, endres i takt med utvikling, modenhet og selvstendigjøring.

I arbeidet med å styrke for barn og unge i Elverum er det aktuelt å jobbe både innenfor hver arena og i grenseflatene mellom ulike arenaer.

Hjemmearenaen er viktigste base for trygghet og omsorg. Foreldrene er til stede fra fødsel og skal sørge for trygghet, søvn, kosthold, stimuli og opplevelser for vekst og utvikling, grensesetting og mange andre faktorer som gir grunnlag for et godt liv.

Barnehage, skole og SFO er sentrale dannelsesarenaer og er viktige for inkludering, mestring og tilhørighet. Barn og unge knytter vennskap, opplever fellesskap og utvikler seg i samspill med andre, i tilrettelagte og veiledede former. Utdanningen som gis i barnehage og skoleløpet er avgjørende for deltakelse i et kunnskapssamfunn, og kvaliteten på opplæringa er

derfor en avgjørende faktor sammen med trivsel og sosial utvikling. Her deltar alle barn hver dag og det er tett dialog og samarbeid med barnas hjem. De utgjør derfor viktige arenaer for å kunne forebygge og å gi tidlig innsats.

I Elverum er det et stort og variert tilbud av fritidsaktiviteter for barn og unge. Organiserte og uorganiserte fritidsaktiviteter gir muligheter for vennskap og fellesskap, mestringsopplevelser og fysisk utfoldelse innenfor egenvalgte områder. De varierte tilbudene og mulighetene til både organisert og uorganiserte fritidstilbud skaper arenaer for inkludering. Utvikling av denne arenaen er fokus blant annet i Strategisk plan: Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv i Elverum. I strategisk plan: Oppvekst 2023-2027 er det samspillet mellom arenaer og aktører som er i fokus.

Den digitale arenaen tilbyr kommunikasjon mellom mennesker, og etter hvert maskiner, spill, videoer og enorme mengder informasjon. Digitaliseringen endrer oss og vår adferd, ofte på måter som vi ikke kan forutse og må forholde oss til når det kommer. Eksempler på dette er hjemmeskole under pandemien og introduksjon av chatboter basert på kunstig intelligens, som ChatGPT høsten 2022. Regjeringens *Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skole* omtaler digitaliseringen slik:

Digitaliseringen er kanskje den største endringen som har skjedd i norsk skole i de siste årene. Slike endringer kan ikke styres av eller forankres i en enkelt beslutning, en enkelt plan eller forskrift, og bør møtes som en naturlig del av skoleutviklingen. Vi må ha gode mekanismer og strukturer for å håndtere utfordringene og samtidig dra nytte av mulighetene, uten å forvente at vi har alle svarene på forhånd. (<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/strategi-for-digital-kompetanse-og-infrastruktur-i-barnehage-og-skole>)

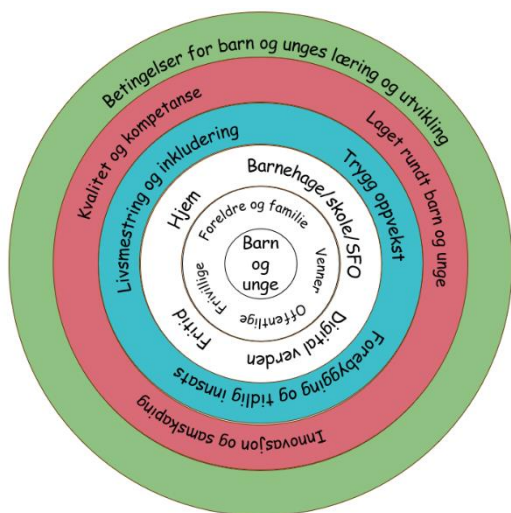
Som omtalt under *utfordringsbildet* bidrar digitalisering og sosiale medier til å knytte arenaer sammen, men gjør det også til en privat sfære uten tilgang for skole, støttetjenester. Foreldre kan i større grad være til stede på noen plattformer, samtidig skal personvern og retten til eget liv respekteres. Helsedirektoratet gir anbefalinger om skjermtid og aktivitet både på skolen og hjemme, og retter oppmerksomhet spesielt mot passiv skjermtid på fritiden. (<https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/fysisk-aktivitet-i-forebygging-og-behandling/barn-og-unge/barn-unge-6-17-ar-tid-i-ro-stillesitting-skjermtid>) . Samlet tilsier dette at ulike aktører på ulike arenaer må samarbeide om hvordan digitalisering påvirker barn og unge. Det er viktig at ansatte i barnehage, skole og støttetjenester har god kompetanse om påvirkning fra digitalisering, sosiale medier med mer.

2 Innsatsområder – mål og strategier

2.1 Innledning

Et overordnet mål i Elverum er: *Elverum skal være et godt og sunt sted å leve, med aktive, glade og friske innbyggere* (Kommuneplanen: Elverum mot 2030).

Målgruppen for denne planen er barn og unge i Elverum og «laget rundt disse» - foreldre/foresatte, ledere og medarbeidere i de kommunale tjenester, engasjerte i frivillige organisasjoner og andre. I dette kapitlet beskrives valgte innsatsområder i planen med tilhørende mål og strategier for å nå målene, for å vise veg for arbeidet på dette temaområdet i kommunen. Målene og strategiene må forstås som overordnede og skal være retningsgivende for prioritering av ressursinnsatsen. Kommunens mål og strategier innenfor oppvekstområdet skal legge grunnlaget for prioritering i tjenesteproduksjon og eventuelle særskilte tiltak i kommunens organisasjon, og kommer til uttrykk i den årlig rullerende Handlings- og økonomiplan (4 års perspektiv) med virksomhetsplan og årsbudsjett (1 år). Planen for oppvekst skal også bidra til samarbeid med de som ønsker å delta fra privat sektor (enkeltpersoner/familier, idretts- og friluftslivsorganisasjoner og andre i frivillig sektor, bedrifter, kirke/trossamfunn, andre) slik at disse kan utforme og gjennomføre sine tiltak og aktiviteter i tråd med planens mål og strategier.

Vi har kommet frem til 6 innsatsområder med mål og strategier som grunnlag for å prioritere innsatsen i perioden 2023-2027. 3 av områdene oppleves direkte av barn, unge og deres foreldre (det blå laget – se figur). De øvrige innsatsområdene er rettet mot kommunen, tjenestene, arenaene og aktørene på et systemnivå (det røde laget).

Kvaliteten i barn og unges oppvekst i Elverum avgjøres av i hvilken grad betingelser for barn og unges læring og utvikling er til stede (det grønne laget). Se beskrivelsene i kap. 1.3.12 s. 13.

Alle voksne som er involvert i barn og unges oppvekst må jobbe for å gi barn og unge de beste

betingelsene for læring og utvikling. Dette utgjør fundamentet for arbeidet med barn og unges oppvekst i Elverum i planperioden.

En forutsetning for å lykkes i arbeidet med samfunnsutfordringene og å nå målene i denne planen er at familiene opplever større grad av medvirkning og involvering knyttet til oppfølgingen rundt sitt barn/ungdom.

2.2 Mål og strategier

Med utgangspunkt i utfordringsbildet, forventninger til kommunen og kommuneplanens mål har vi formulert et hovedmål for planperioden:

Elverum er et trygt, inkluderende og utviklende samfunn for alle barn og unge.

Utfordringene vi skal jobbe med er komplekse og krever innsats som involverer flere aktører og arenaer. Det er ikke et 1:1 forhold mellom utfordring, mål, strategi og indikator. Vi må i planperioden gjennomføre tiltak som kombinerer flere innsatsområder samtidig.

Strategier for å nå det overordnede målet er:

- Møte barn og unge i Elverum på deres kognitive, emosjonelle, sosiale og fysiske behov (innsatsområde "Livsmestring og inkludering").
- Gi barn og unge en oppvekst som sikrer deres fysiske, psykiske og sosiale utvikling (innsatsområde "Trygg oppvekst").
- Styrke forebyggende arbeid og tidlig innsats slik at ingen barn utsettes for omsorgssvikt og/eller utvikler atferdsvansker (innsatsområde "Forebygging og tidlig innsats").
- Utvikle arenaer og praksis for tverrfaglig samarbeid og tilbud (innsatsområde "Laget rundt barn og unge").
- Stimulere til nye og bedre løsninger gjennom samskaping og innovasjon på tvers av fag og sektorer (innsatsområde "Samskaping og innovasjon").
- Utvikle Elverum kommune som en lærende organisasjon som har tjenester med høy faglig kvalitet basert på solid og riktig kompetanse (innsatsområde "Kvalitet og kompetanse").

Indikatorer på måloppnåelse og som følges opp i kommunens årlige virksomhetsplan:

- Barn og unges opplevelse av mestring og inkludering (statistikk – Ungdata og kvalitative samtaleverktøy).
- Andel spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning (statistikk – Udir).
- Læringsresultater som nasjonale prøver, eksamen og grunnskolepoeng (statistikk – Udir).
- Andel som gjennomfører videregående utdanning (statistikk – SSB).
- Unge som står utenfor (FHI – Oppvekstprofil).
- Andel barn og unge som deltar i organisert aktivitet (FHI - Oppvekstprofil).
- Brukertilfredshet (flere undersøkelser og brukergrupper).
- Andel barn som vokser opp i lavinntekstfamilier (FHI - Oppvekstprofil).

2.3 Livsmestring og inkludering

Mål - Elverum mot 2040

Barn og unge i Elverum blir møtt på sine kognitive, emosjonelle, sosiale og fysiske behov. I Elverum gir vi enkeltmennesker mulighet til å mestre eget liv slik at de har overskudd til å møte hverdagens krav. Barn og unge opplever et godt og inkluderende oppvekst-, leke- og læringsmiljø som er tilpasset deres forutsetninger.

Alle som gir tjenester til barn og unge har en felles forståelse for betydningen av å møte barn og unge med anerkjennelse og utvikler sine tjenester og tilbud med dette som et fundament.

Strategi:

- Gjennomføre kompetanseplan med kommunene i Sør-Østerdal i Kompetanseløft for inkluderende praksis i barnehage, skole og SFO.
- Øke kompetanse til å identifisere barn og unges styrker, mestring og motivasjon.
- Legge forskning om anerkjennelse til grunn for utviklingsarbeid i tjenester til barn, unge og deres familier.
- Barnehager, skoler, PP-tjenesten og andre i laget rundt barnet og eleven jobber sammen for å skape et inkluderende fellesskap.

Vi har lykket når...

- barn og unge håndterer medgang, motgang, personlige utfordringer, alvorlige hendelser, endringer og konflikter på en best mulig måte
- barn og unge har en trygghet og tro på egne evner til å mestre
- barn og unge opplever skolen som meningsfull
- flere gjennomfører videregående opplæring
- større andel barn og unge deltar i sosiale fellesskap
- unge med flerkulturell bakgrunn ser sin krysskulturelle tilhørighet som en styrke
- alle barn og unge i Elverum har like muligheter til vekst, utvikling og læring
- unge bryter mønstre med utenforskap

2.4 Trygg oppvekst

Mål - Elverum mot 2040

Elverum gir barn og unge en oppvekst som sikrer deres fysiske, psykiske og sosiale utvikling. Voksne og jevnaldrende danner nettverk sammen rundt utsatte barn og unge. Ingen barn blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. Alle barn og unge har tilbud om en aktivitet på fritiden som gir opplevelse av mestring.

Strategi:

- Gjennomføre tiltak i *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner*.
- Benytte kunnskapsbaserte metoder for å forebygge vold og seksuelle overgrep.
- Benytte anbefalte verktøy og metoder i samtale med barn og unge.
- Øke innsatsen på hjemmearenaen.
- Øke kompetanse og samarbeid om håndtering av uønskede hendelser på digitale plattformer.
- Prioritere Rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak.

Vi har lykket når...

- det finnes organiserte fritidsaktiviteter og sosiale arenaer for alle barn og unge, uavhengig av foreldrenes ressurser
- Ingen barn utsettes for vold og seksuelle overgrep
- Flere voksne mottar veiledning og bistand til å styrke egen omsorgsevne
- Barn og unge trives og opplever en trygg oppvekst i Elverum
- Bruk av rusmidler og kriminalitet blant unge går ned

2.5 Forebygging og tidlig innsats

Mål - Elverum mot 2040

Styrke forebyggende arbeid og tidlig innsats slik at ingen barn utsettes for omsorgssvikt og/eller utvikler atferdsvansker.

Elverum har et helhetlig system for forebyggende arbeid og tidlig innsats med et tilbud som ivaretar ulike behov og målgrupper i befolkningen. Hjelpen er lett tilgjengelig og rask til å mobilisere kompetanse og ressurser for å forhindre uønsket utvikling og dempe konsekvenser av faktorer som påvirker barn og unges helse og utvikling negativt. Vi jobber systematisk med risikogrupper for å motvirke sårbarhet som en konsekvens av psykiske problemer, konflikter i hjem og samfunn, manglende tilhørighet og oppvekst i vedvarende lavinntekt. Vi mobiliserer eksisterende kompetanse til å skreddersy tiltak for individer som krever særskilt oppfølging over tid.

Tiltaksoversikt med ansvarsfordeling følger som vedlegg til planen og oversikt publiseres og oppdateres på kommunens nettside [Elverum – BTI – Bedre samarbeid for barn og unge i Elverum kommune \(bedreinnsats.no\)](https://www.elverum.no/bedre-samarbeid-for-barn-og-unge-i-elverum-kommune)

Strategi:

- Forebyggende tjeneste har økt bruk av gruppeaktivitet i undervisning direkte rettet mot barn og unge.
- Samle og etablere et helhetlig tilbud med universell, selektiv og indisert forebygging.
- Samle og etablere et foreldreveiledningssystem som rommer aktuelle temaer knyttet til barns og unges utvikling og behov.
- Ha familie- og nettverksfokus i tiltaksutforming.
- Øke kompetanse til å avdekke og identifisere behov for innsats hos ansatte som jobber tett på barn og unge.
- Implementere samhandlingsmodellen BTI (bedre tverrfaglig innsats) for tjenester som møter gravide, barn, unge og foreldre det er knyttet uro til.
- Benytte kunnskapsbaserte metoder som mobiliserer ressurser og sikrer medvirkning i det nære nettverket til barn, unge og foreldre.
- Bygge ut forebyggende tiltak for barn, unge og foreldre med minoritetsbakgrunn.
- Sette raskt inn tiltak ved manglende progresjon i læring og utvikling i barnehage og skole.
- Ansatte jobber i tråd med utviklet handlingsveileder på system-, tjeneste- og individnivå.
- Ansatte bruker meldeplikt, informasjonsplikt og avvergeplikt
- Større andel av ressursene brukes i forebyggende innsats

Vi har lykket når...

- Barn og unge mestrer egen hverdag og tar gode valg
- Foreldre mestrer utfordringer i oppdragerrollen
- Ingen barn utsettes for omsorgssvikt
- Ingen barn utvikler atferdsvansker
- Økt læringsutbytte og gode grunnleggende ferdigheter

2.6 Laget rundt barn og unge

Mål - Elverum mot 2040

Utvikle arenaer og praksis for tverrfaglig samarbeid og tilbud.

Vi ser helheten i en familie hvor barn og unge blir sett og får den hjelpen de trenger når de trenger den. For å mobilisere rett kompetanse og ressurs til innsats, må tjenestene bli gode på å samhandle seg imellom. Dette innebærer at kompetanse og innsatsressurser er så nær barna som mulig. Det skal bygges et lag rundt barna og elevene som blant annet inkluderer lærere, spesialpedagogiske ressurser, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), helsestasjonen og skolehelsetjenesten. Samarbeidet mellom foreldre, barnehage, skole, skolefritidsordning, andre offentlige tjenester og frivilligheten er styrket.

Strategi:

- Utvikle barnehager og skoler som samhandlingsarenaer der støttesystemet og frivillige med lavterskeltilbud til barn, unge og foreldre og er integrert.
- Etablere og utvikle samhandlingsarenaer for ansatte som jobber tett på barn og unge.
- Prioritere og utvikle det rus- og kriminalitetsforebyggende arbeidet (SLT).
- Implementere samhandlingsmodellen BTI (bedre tverrfaglig innsats) for tjenester som møter gravide, barn, unge og foreldre det er knyttet uro til.
- Benytter kunnskapsbaserte metoder som mobiliserer ressurser og sikrer medvirkning i det nære nettverket til barn, unge og foreldre.
- Implementere digitale samspillsverktøy for dialog og oppfølging.

Vi har lykket når...

- barn og unge med midlertidige utfordringer og lavt symptomtrykk opplever å få hjelp på arenaene de oppholder seg
- aktørene opplever å ha et team av andre rundt seg i individoppfølging som er kompleks og/eller komplisert
- barn, unge og foreldre opplever sammenheng i tjenestene
- ingen opplever brudd i oppfølgingen

2.7 Innovasjon og samskaping

Mål - Elverum mot 2040

Å løse de store samfunnsutfordringene vil ha stor effekt på både enkeltindivider, familier og samfunn. For å få det til utvikler vi kapasitet og ferdigheter til å stimulere til nye og bedre løsninger. Samskaping og innovasjon skjer på tvers av fag og sektorer, både offentlig, privat og frivillig sektor. Slik skaper vi et lærende samfunn som har rom for alle og blikk for den enkelte.

Strategi:

- Lære av andre oppvekst- og utdanningssystemer gjennom internasjonalt arbeid.
- Utvikle samarbeid med universitets- og høyskolemiljøer.
- Utvikle kapasitet til å drive utvikling og organisasjon som muliggjør samskaping innenfor kommunen, med eksterne tjenester og brukere.
- Tjenstedesign benyttes i all utforming og utvikling av tjenester.
- Kommunens innbyggere involveres i tjenestenes innovasjonsarbeid.
- Ledere i Elverum kommune arbeider for å utvikle kultur og kompetanse for innovasjon, der man har mot til å tenke nytt og lærer av feil og suksesser.
- Vi tar i bruk digitale løsninger.
- Vi digitaliserer tjenester og tilbud i samarbeid med unge, foreldre og andre brukere i Elverum

Vi har lykket når...

- brukere av tjenestens stemme blir hørt
- bruker er aktivt med i utforming av tiltak og innsats
- vi utnytter ressursene bedre
- hverdags eksperter bidrar med nytenkning
- vi har mer aktiv involvering i demokratiske beslutningsprosesser
- innbyggerne opplever medborgerskap, felles verdier, felles ansvar og lokale fellesskap

2.8 Kvalitet og kompetanse

Mål - Elverum mot 2040

Elverum kommune er en lærende organisasjon som har tjenester med høy faglig kvalitet basert på solid og riktig kompetanse hos alle ansatte. Offentlig sektor er i endring og skal utvikles videre - med gode tjenester til innbyggere og brukere, god bruk av samfunnets ressurser og høy tillit. Barnehagene, skolene og SFOene i Elverum har integrert støttetjenestene i sine arenaer og tilfredsstillende forskningsbaserte kjennetegn for høy kvalitet. De profesjonelle læringsfellesskapene i kommunen jobber systematisk med å omsette overordnede mål og føringer til en praksis som skaper effekter for innbyggere og samfunn. Tjenestene har blitt digitalt transformert og understøtter effektene ved å kommunisere og involvere effektivt.

Strategi:

- Utarbeide felles kompetanseplan for Laget rundt barn og unge basert på nasjonale faglige råd og veiledere.
- Integrere vurderinger om hva som er barns beste i praksis.
- Andel pedagogisk bemanning i barnehagene økes i tråd med nasjonale mål gjennom naturlig avgang.
- Skolene rekrutterer og beholder riktig kompetanse ut fra elevenes behov.
- Etablere strukturer for å mobilisere kompetanse og ressurser på tvers av tjenester
- Etablere og vedlikeholde profesjonelle læringsfellesskap
- Gjennomføre kompetansetiltak og tjenesteutvikling parallelt
- Utvikle en kvalitetskultur i tråd med beste praksis

Vi har lyktes når...

- ansatte har kompetanse og støtte til å håndtere utfordringer de møter
- barnehagene i Elverum er høykvalitetsbarnehager
- Læringsutbyttet fra Elverumsskolen gir elever et godt grunnlag for videre utdanning og mestring

3 Gjennomføring og organisering

3.1 Generelt

Kommunen skal søke å organisere sine tjenester slik at tjenestemottakeren får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Tjenester fra kommunen som følger av de mål og strategier som er redegjort for i denne planen, er i all hovedsak lovpålagte tjenester. Samfunnsområdet «helse, livskvalitet og oppvekstmiljø» (jfr. kommunens planstrategi) er det området hvor kommunen bruker det alt vesentligste av de årlige tilgjengelige ressurser. Gode resultater og god ressursutnyttelse er betinget av godt samarbeid mellom en rekke fagområder i offentlig sektor (kommune, fylkeskommune og stat) og privat sektor (frivillige organisasjoner, næringsliv o.a.) og brukere av tjenestene. Det er derfor av særlig stor betydning at kommunens medarbeidere internt og i samarbeid med øvrige, finner fram til felles forståelse, god organisering og god arbeidsdeling for å gjennomføre det arbeid som skal gjøres i henhold til strategiene, slik at målene nås. I henhold til planstrategien legges det opp til at planen skal kunne revideres hvert fjerde år – jfr. planstrategien som i henhold til Plan- og bygningsloven gjennomgås og fornyes i hver kommunestyreperiode.

Den sektor som er satt som ansvarlig (jfr. tabell under) har hovedansvaret for å sette i gang og følge opp strategiene med tilhørende tiltak/tjenesteproduksjon, evaluere målene og strategiene og rapportere resultatene. Flere av strategiene følges tverrsektorielt. Mål, indikatorer, nøkkeltall og utviklingsarbeid beskrives i kommunens Handlings- og økonomiplan (4-års perspektiv) med virksomhetsplan og årsbudsjett (1 år).

3.2 Gjennomføring på innsatsområdene

Tabellen under viser hvilke kommunale sektorer/staber og enheter som er aktuelle for å gjennomføre tiltak og aktiviteter (tjenesteproduksjon) for å bidra til at målene nås gjennom de valgte strategier (se kapittel 2). Tilsvarende vises i kolonnen «Andre/samarbeidspartnere» instanser i lokalsamfunnet utenfor kommunens organisasjon som kan bidra til måloppnåelse med sin virksomhet. Det ideelle er «sømløst» og forståelsesfullt samarbeid mot felles mål.

Innsatsområde med mål og strategier	Kommunal gjennomføring	Andre/Samarbeidspartnere
Livsmestring og inkludering	<ul style="list-style-type: none"> • Sektor for barnehage • Sektor for skole • Sektor for Helse, mestring og omsorg • Sektor for kultur 	<ul style="list-style-type: none"> • Nav Elverum • SU i barnehager • Kommunalt FAU • Lag, foreninger, trossamfunn
Forebygging og tidlig innsats	<ul style="list-style-type: none"> • Sektor for barnehage • Sektor for skole • Sektor for Helse, mestring og omsorg • Sektor for kultur • 	<ul style="list-style-type: none"> • Pårørendes organisasjoner • Brukerorganisasjoner • Frivillige organisasjoner
Trygg oppvekst	<ul style="list-style-type: none"> • Sektor for barnehage • Sektor for skole • Sektor for Helse, mestring og omsorg • Sektor for kultur • Eiendomsstaben 	<ul style="list-style-type: none"> • Pårørendes organisasjoner • Brukerorganisasjoner • Frivillige organisasjoner • Politi
Laget rundt barn og unge	<ul style="list-style-type: none"> • Sektor for barnehage • Sektor for skole • Sektor for Helse, mestring og omsorg • Sektor for kultur • Service og Ikt-staben • Nav Elverum 	<ul style="list-style-type: none"> • Pårørendes organisasjoner • Brukerorganisasjoner • Frivillige organisasjoner • Næringslivet
Kompetanse og kvalitet	<ul style="list-style-type: none"> • Sektor for barnehage • Sektor for skole • Sektor for Helse, mestring og omsorg • Personalstaben 	<ul style="list-style-type: none"> • Pårørendes organisasjoner • Brukerorganisasjoner • Fagforeningene • UH-sektoren • Kommunene i region Sør-Østerdal • Statped
Samskaping og innovasjon	<ul style="list-style-type: none"> • Alle sektorer og staber i kommunen 	<ul style="list-style-type: none"> • Frivillige organisasjoner • Brukerorganisasjoner • Fagforeningen • HelseINN • Habiliteringstjenesten • Statped • KORUS-øst • RVTS øst • RBUP

Tabell: Oversikt over foreslått organisering av gjennomføring/medvirkning for å realisere målene gjennom de valgte strategier slik planen tar til orde for. Se omtale av visjonene og strategiene i kapittel 4.

4 Finansiering og evaluering

Finansiering av tjenesteproduksjon og tiltak som følger av denne planen vil for kommunens del i all hovedsak måtte skje gjennom den generelle finansiering kommunen har gjennom inntektssystemet for å fylle rollen som tjenesteprodusent, forvaltningsmyndighet og samfunnsutvikler. Planens mål og strategier vil derfor være oppe til vurdering hvert år, på lik linje med andre planer, med hensyn til hva som er mulig å prioritere av drifts- og investeringstiltak og justering og fornying av eksisterende tjenesteproduksjon for bedre å kunne nå mål i planen gjennom de beskrevne strategier. Disse prioriteringene vises i Handlings- og økonomiplanen (de kommende 4 år) med Virksomhetsplan og årsbudsjett (kommende år).

I tillegg til den muligheten for finansiering og realisering som ligger innenfor kommunens ordinære drift kommer særskilte prosjektmidler og tilskuddsmidler for særskilte tiltak som stilles til disposisjon noen ganger – gjennom statlige tiltak eller fylkeskommunale tiltak.

Den strategiske planen for oppvekst er en plan for Elverum som lokalsamfunn. Derfor vil andre offentlige organers virksomhet på samfunnsområdet også bidra lokalt. Dette er drøftet i planen, og i redegjørelsen i kapittel 3 over framgår det hvilke instanser som vil kunne bidra til at mål nås. Utover dette er samarbeid med -og bidrag fra frivillig sektor og ideelle organisasjoner en mulighet til å realisere mål og strategier i planen – jfr. drøfting og redegjørelse for dette i bakgrunnskapitlet.

Det rapporteres hvert tertial om status i planlagt utviklingsarbeid. Evaluering av måloppnåelse gjennomføres årlig og rapporteres til kommunestyret i årsmelding.

5 Forhold til statlige og/eller regionale planer/føringer

Flere av tjenestene innenfor oppvekstsektoren er lovpålagte og del av samfunnsoppdraget kommunen har. Det er mange særskilte statlige føringer for hvordan kommuner skal utøve tjenestene. I tillegg til oversikten under har nasjonale faglige veiledere, nasjonale faglige råd, Oppvekstprofiler utarbeidet av FHI, anbefalinger om tiltaksutforming fra Barneombudet med flere spilt inn i arbeidet med planen.

<p><u>Relevante lover og forskrifter:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Barnekonvensjonen ▪ Grunnloven ▪ Lov om barneverntjenester (barnevernloven) ▪ Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester med tilhørende forskrifter (helse- og omsorgstjenesteloven) ▪ Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) ▪ Lov om barnehager (barnehageloven) ▪ Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringsloven) ▪ Lov om offentlege styresmakters ansvar for kulturverksemd (kulturloven) ▪ Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven) ▪ Forskrift til opplæringslova ▪ Læreplanverket for kunnskapsløftet ▪ Rammeplan for barnehagen ▪ Rammeplan for SFO ▪ Forskrift om Helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger ▪ Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten ▪ Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven) ▪ Lov om folketrygd (Folketrygdloven) ▪ Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV loven)	<p><u>Statlige planer og føringer:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Meld. St. 23 (2022–2023) Opptrappingsplan for psykisk helse (2023–2033) ▪ Meld. St. 6 (2019 –2020) Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO ▪ Meld. St. 30 (2019–2020) En innovativ offentlig sektor – Kultur, ledelse og kompetanse ▪ Barnehagen for en ny tid. Nasjonal barnehagestrategi mot 2030 ▪ Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skole 2023-2030 ▪ Veileder i psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene (2007) ▪ Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014- 2017, "Et liv uten vold". ▪ Prop. 57 L (2022-2023) Lov om grunnskoleopplæringa og videregående opplæringa (opplæringslova)
--	--

6 Kommunikasjon

Den strategiske planen: «Oppvekst i Elverum – 2023-2027» vil være et godt grunnlag for aktiv gjennomføring, jo bedre planen med sine mål og strategier er kommunisert, forstått og akseptert blant alle som skal medvirke til gjennomføringen. Dette krever god kommunikasjon og god dialog både i planleggingsfasen og gjennomføringsfasen. Dette er i planfasen forsøkt ivaretatt gjennom medvirkning fra berørte grupper (jfr. mandatet gitt fra kommunestyret samt planstrategiens intensjoner).

Målrettet og bevisst kommunikasjonsarbeid (jfr. også kommunens kommunikasjonsstrategi) i tilknytning til denne planen skal bidra til å:

- Gjøre planens innhold kjent intern i kommunens administrasjon, ute i Elverumssamfunnet og blant sentrale samarbeidspartnere.
- Motivere til arbeid og innsats for å nå planens mål.
- Sikre god oppfølging, oppdatering og eventuell justering undervegs i gjennomføringsfasen.

Generelt påpekes at god, bevisst og planlagt kommunikasjon mot utvalgte målgrupper er viktig for å skape oppmerksomhet om selve planen og de samfunnsforhold som danner bakgrunnen for at det er planverk på området. Det gjelder også ved gjennomføringen av planen for å sikre god og effektiv gjennomføring, godt samarbeid og måloppnåelse.

7 Vedlegg

Det er utarbeidet et vedlegg til planens kapittel 2 Innsatsområder som beskriver hvordan arbeidet skal organiseres og fordeles mellom etatene i kommunen, og hvordan etatene skal samarbeide.